

PRAVO NA SMRT U KONTEKSTU ETIČKIH TEORIJA

Ljubić, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:288754>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**PRAVO NA SMRT U KONTEKSTU ETIČKIH
TEORIJA**

MATEA LJUBIĆ

Split, 2022.

Odsjek za filozofiju

Preddiplomski sveučilišni studij Filozofije i Povijesti umjetnosti

Etika

PRAVO NA SMRT U KONTEKSTU ETIČKIH TEORIJA

Student:

Matea Ljubić

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš

Split, Rujan 2022.

Sadržaj

1.UVOD.....	4
2.PRAVO NA SMRT	4
3.EUTANAZIJA.....	6
3.1.Podjela eutanazije	7
3.2 Eutanazija u svijetu.....	8
3.3.Argumenti za i protiv eutanazije	10
4.PRIMJER I KRITIKA PRIMJERA SMITHA I JONESA	11
4.1. Etičke teorije i eutanazija	12
5.ZAKLJUČAK.....	13
6.LITERATURA	14
Sažetak	15
Abstract	16

1. UVOD

Kroz ovaj rad istražiti ću što je u biti pravo na smrt, što je eutanazija, kako dijelimo eutanaziju, uz to ispitati ću kako stoji eutanazija ako je sagledavamo kroz nekoliko različitih etičkih teorija. Primarni cilj rada je navesti čitatelja na razmišljanje o pitanju ima li čovjek pravo na smrt. Isto tako ovaj rad bi trebao potaknuti na dublje razmišljanje o eutanaziji s obzirom da ista nije legalizirana u Republici hrvatskoj, kao ni u većini zemalja svijeta.

Kako bi se došlo do valjana zaključka rad je podijeljen na nekoliko poglavlja gdje ću pojasniti što je u biti pravo na smrt, što je eutanazija, kako dijelimo eutanaziju, te koliko je ista rasprostranjena u svijetu, probleme podijele eutanazije na pasivnu i aktivnu prema Jamesu Rachelsu, osnovne argumente za i protiv eutanazije, te na kraju koje etičke teorije idu u korist eutanazije, a koje stoje na suprotnim stranama.

2. PRAVO NA SMRT

Pravo na život je temeljno pravo čovjeka, ono je apsolutno i u hijerarhiji ljudskih prava, nalazi se iznad svih ostalih prava. Predstavlja dio građanskih i političkih prava koji se ni pod kojim okolnostima ne smije zakinuti ili ograničiti. To su imperativne norme općeg međunarodnog prava (*ius cogens*), no ograničenja su u nekim iznimnim situacijama ipak moguća. Takva ograničenja predviđaju međunarodni dokumenti i nacionalna prava.¹ Što se tiče Republike Hrvatske, Ustav u članku 21 kaže: „Svako ljudsko biće ima pravo na život. U Republici Hrvatskoj nema smrtno kazne.“, a Deklaracija o ljudskim pravima u 3. članku navodi „Svatko ima pravo na život, slobodu i sigurnost.“²

Pravo na život onda isključuje pravo na smrt; samoubojstva, potpomognutog samoubojstva, namjernog usmrćivanja, eutanazije, te bilo kakvog uskraćivanja ljudskog prava na život bilo ono s namjernom skraćivanja muka ili iz samilosti. Postavlja se pitanje može li se pravo na smrt smatrati temeljnim ljudskim pravom, ako da, kada i u kojim okolnostima. Pravo na smrt bi

¹ Šeparović Z. (1997) »Bioetika, pravo na život i medicina« *Soc. ekol. Zagreb*, 6 (1997), no. 4, str. 439-445, ovdje str. 439. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/141547> (pristupljeno 6. 9. 2022.).

² Draft Committee, *The Universal Declaration of Human Rights*, Allen & Unwin, Australia 2008., Article 3.

dakle bilo pravo čovjeka da okonča svoj život samoubojstvom ili dobrovoljnom eutanazijom. Pravo na smrt se nalazi u „sivoj zoni“ jer se ipak radi o okončanju ljudskog života, što se protivi temeljnom ljudskom pravu, pravu na život. Osim toga, takvo pravo je povezano i s mišljenjem da svatko može činiti što želi sa svojim tijelom, no dolazi do problema kada se postavi pitanje je li svako svojevrijedno okončanje života racionalna ili ishitrena odluka, također kod eutanazije su uključene i druge osobe koje potpomažu u tom činu, pa ipak kod prava na smrt nije sve tako „crno-bijelo“. Ali ako čovjek ima pravo na život nameće se sasvim logičan zaključak da čovjek ima pravo i na smrt.

Željko Porobija je bivši dekan Adventističkog teološkog fakulteta u Maruševcu, filozof, teolog, pastor i novinar. 1992. godine se iz Beograda preselio u Hrvatsku, a u Beogradu je diplomirao filozofiju. Kasnije je na Adventističkom teološkom fakultetu u Maruševcu kod Varaždina diplomirao teologiju i magistrirao na Open University u Engleskoj, te se također može pohvaliti i doktoratom iz filozofije s University of Wales. Uz sve mogućnosti koje je imao u Engleskoj i u svijetu, izabrao je Hrvatsku kao domovinu. U posljednje vrijeme radio je na vrlo ambicioznom i kvalitetnom portalu eVaraždin.³ Uz sve to, njegovi tekstovi mogu se pronaći na stranici autograf.hr gdje je pisao između ostalog i o pravu na smrt. Tekst govori o osamdesetdeveto godišnjem muškarcu koji je zadnjih šest godina u staračkom domu, zdravo je živio i nije imao problema ni nakon sedamdesete godine života. Sve je krenulo njegovom zaboravnošću, a zabrinutost kada je počeo svoje najbliže zvati krivim imenima. Otkriven mu je čir na želucu: „Džaba meni zdravog života, nepušenja, vegetarijanstva, izbjegavanja procesuirane hrane – starost čini svoje.“ Kaže kako nema pojma tko su ljudi koji ga posjećuju i kako je soba ispunjena fotografijama koje su za njega samo mrlje na zidu. „Ne sjećam se da sam bio profesor, pastor, novinar, čak i njegovatelj. Ne sjećam se ni da me je jučer boljelo. Mene više nema, osim kao šticećenika u sobi 208 urednog staračkog doma. Ja sam trošak i ovom svijetu i svojoj obitelji. U redu, shvatili ste, to nisam ja. Ili, bolje rečeno, to još nisam ja. A ja bih htio da to nikada ne budem ja. Moje pitanje je jednostavno – nemam li pravo da već sada, dok sam još u priličnoj mentalnoj i fizičkoj snazi, jednostavno svojim ostavim u zavjet da me onog trenutka kad dođem do ovakvog stanja što je moguće bezbolnije zauvijek uspavaju? Kome bih ja to nanio bilo kakvo zlo – osim što bih spasio i sebe i svoje od potpuno nepotrebne patnje?“ Tvrdi kako prema pogledima katolika on eutanazijom priziva smrt koja ionako već dolazi i gazi cijelo njegovo biće. „Da odmah bude jasno, ja se ne zalažem za to da se društvo rješava onih

³ »Bivši dekan teologije otvoreno za Index govori kako se preobratio: "Prvo sam napustio vjeru, a sad i Hrvatsku"«, *IndexHR* (4. 2. 2018.). Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/bivsi-dekan-teologije-prvo-sam-napustio-vjeru-a-sad-napustam-i-hrvatsku/1022940.aspx> (pristupljeno: 9. 9. 2022.).

od kojih više nema koristi. Žele li ljudi živjeti, pa makar i patili, to je njihovo ljudsko pravo. Ja samo želim prestati živjeti onda kad patnja preplavi svaki daljnji smisao mog življenja. Moj osnovni etički stav – koji vuče antičke korijene – jest da čovjek prije svega treba imati neku svrhu unutar svoje društvene okoline. Ne mogu zamisliti sebe kao nekoga tko ne da samo više nije koristan, nego je balast u svakom smislu te riječi (osim što neki starački dom zarađuje koju kintu na meni). Patnja nekada stvarno može imati neki smisao, ali ga ja u gore navedenom primjeru ne vidim.“⁴

Osim što Porobija kroz ovaj tekst kritizira stav katolika koji je izostavljen iz ovog rada jer je irelevantan za temu, jer kako je već izjavio u nekoliko navrata da je napustio vjeru; tekst je korišten kao primjer kroz što prolaze milijuni ljudi u svijetu, a nemaju mogućnost/pravo na smrt, na eutanaziju. Njihov život više nema smisla, osjećaju se kao teret i beskorisni pojedinac u društvu koji više ne može ispunjavati svoju svrhu u zajednici i trpjeti svakodnevnu patnju iz koje nema izlaza. Ne zalaže se za eutanaziju jer od života traži samo dobro, nego da čovjek ima pravo na smrt kada se ni iz patnje koja je u njegovom životu ne može stvoriti ni napraviti nešto dobro, za njega, njegov život i za zajednicu općenito.

3. EUTANAZIJA

Iako se u literaturi često navode različiti načini podjele odluke o okončanju života, najčešća podjela je: eutanazija i sudjelovanje u samoubojstvu. Eutanazija se može definirati i često se definira na različite načine. Polazeći od grčkog korijena riječi, eutanazija dolazi od eu – što znači dobro, i thanatos – što znači smrt, te tako dolazimo do najšireg značenja pojma eutanazije, „dobra smrt“, koji ne ulazi u problematiku pitanja tko ju je uzrokovao, je li bilo pristanka, kakvi su bili motivi i sl. Bitan je samo atribut “dobra” - koji se odnosi na način umiranja: kratko i bezbolno. Suprotnost eutanaziji je tzv. distanazija (“loša smrt“) – smrt koja je spora i bolna. Nasuprot sporij smrti, kao pojam blizak eutanaziji spominje se i tzv. tahnazija („brza smrt“). Pojam eutanazije ne možemo koristiti u smislu svake dobre smrti jer bi to uključivalo i

⁴ Porobija Ž. »Moje pravo na život znači i moje pravo na smrt«, *autograf.hr* (23. 12. 2019.). Dostupno na: <https://www.autograf.hr/moje-pravo-na-zivot-znaci-i-moje-pravo-na-smrt/> (pristupljeno 6. 9. 2022.).

samoubojstvo kao brzu i bezbolnu smrt, stoga da bi izbjegli taj problem treba točno definirati na što se odnosi pojma eutanazije.⁵

Naziv je prvi upotrijebio Francis Bacon u svojem djelu *Novi Organon*. Tijekom povijesti bilo je različitih pogleda na eutanaziju, npr. neka primitivna plemena su primjenjivala eutanaziju da bi udaljila starce i nemoćne iz svoje sredine. Deontologija starogrčkog liječnika protivila se eutanaziji, premda su se neki filozofi, kao npr. Platon, zauzimali za „zdravo društvo“ i zagovarali zabranu liječenja neizlječivih pacijenata. Stari su Rimljani sasvim otvoreno zagovarali eutanaziju i samoubojstvo, dok su je kršćanstvo i islam izričito zabranjivali.⁶

3.1. Podjela eutanazije

U literaturi postoji više podjela eutanazije, a u ovom slučaju ćemo se koristiti onom najopćenitijom. Eutanaziju dijelimo na aktivnu i pasivnu ili dragovoljnu i nedragovoljnu.

Aktivna eutanazija bi bila izravno skraćivanje života aktivnom pomoću u umiranju. Pasivna eutanazija je nepoduzimanje medicinskih mjera na zahtjev bolesnika, te se na taj način ubrzava prirodni tijek umiranja bolesnika. Dragovoljna eutanazija je pomaganje u umiranju na bolesnikov zahtjev, a nedragovoljna slučaj kada nema zahtjeva bolesnika jer je bolesnik bez svijesti.⁷

Postoji još i eutanazija protiv volje osobe, ona je počinjena primjenom sile, prijevare ili na bilo koji drugi način kojim se negira volja osobe. Takva eutanazija je kazneno djelo ubojstva, a može imati obilježja i kvalificiranog ubojstva.⁸

Također ima i tzv. oporučna eutanazija, a to je vrsta tzv. anticipirane naredbe pojedinca, koji tako regulira uvjete pod kojima želi da ga se usmrti u situacijama u kojima neće biti sposoban izraziti svoju volju. To se najčešće događa kada se osoba nalazi u besvjesnom stanju uzrokovanom nekom bolešću ili traumom. Termin „oporučna eutanazija“ nije baš prikladan jer

⁵ Turković K. et al. »Eutanazija, potpomognuto samoubojstvo – etičke dileme kriminalne politike« *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 17 (2010) 1, str. 223–245, ovdje str. 224. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/89859> (pristupljeno 9. 9. 2022.).

⁶ eutanazija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 22. 9. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18670>>.

⁷ Pavić N. »Eutanazija – pravo na slobodu izbora ili povreda prava na život?«. Dostupno na: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjU8rK->

mat6AhWJ26QKHTWMC4YQFnoECAQQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.pravos.unios.hr%2Fdownload%2Fusljp-materijal-3.pptx&usg=AOvVaw0P9UIVxXJLdopeqLbsBPRB (pristupljeno 8. 9. 2022.).

⁸ Turković K. et al. »Eutanazija, potpomognuto samoubojstvo – etičke dileme kriminalne politike«, str. 226.

je oporuka izjava volje za slučaj smrti, a radi se o situaciji koja prethodi smrti. Dođe li do takvog slučaja u Hrvatskoj, da netko u oporuci navede da ne želi poduzimanje nikakvih mjera s ciljem održavanja na životu u slučaju teškog zdravstvenog stanja u kojem trpi bol i ne može izraziti svoju volju, liječnik to ne može znati, jer se oporuka otvara tek nakon smrti pacijenta. Takva vrsta eutanazije prihvaćena je u velikom broju država.⁹

James Rachels u svom čuvenom eseju „Aktivna i pasivna eutanazija“ (1975.) ističe argumente za podjelu na aktivnu i pasivnu eutanaziju: Aktivna eutanazija u mnogim je slučajevima humanija nego pasivna (npr. u slučaju dugotrajnog i bolnog raka grla), podjela eutanazije na aktivnu i pasivnu dovodi do odluke o životu ili smrti koja se temelji na potpuno nebitnim razlozima (npr. izostanak jednostavne operacije urođenog defekta koji dovodi do smrti djeteta s Downovim sindromom), takva podjela počiva na razlikovanju između aktivne radnje i puštanja da se umre što samo po sebi nema nekakvu moralnu razliku (npr. aktivno ili pasivno prouzročenje utapanja šestogodišnjeg rođaka zbog nasljedstva), najčešći argumenti kojima se opravdava ta podjela su nevaljani (“doktor ne radi ništa”, no on zapravo “pušta da osoba umre”).¹⁰

Još jedan problem podjele na aktivnu i pasivnu eutanaziju pojavljuje se kod isključenja aparata bolesnika. Iako se smatra da je pasivna eutanazija zapravo „nečinjenje“ u ovom slučaju liječnik aktivnom akcijom izvodi pasivnu eutanaziju.¹¹

Drugim riječima, liječnik ne pušta bolesnika da umre prirodnim tijekom, ne daje mu i ne čini ništa direktno da bi mu prekinuo život, već isključuje aparate koji u tom trenutku nesvjesnu osobu održavaju na životu.

3.2. Eutanazija u svijetu

Sigurno na spomen eutanazije većini na pamet pada Švicarska, no Nizozemska je prva država koja je legalizirala eutanaziju i potpomognuto samoubojstvo 2002. godine. Uvjeti su da pacijent mora trpjeti neizdrživu bol, patiti od neizlječive bolesti i mora potpuno biti svjestan svoje odluke.¹² Osobe mlađe od 16 godine ne mogu zatražiti eutanaziju bez pristanka roditelja,

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid., str. 227.

¹¹ Ibid.

¹² Pavić, »Eutanazija – pravo na slobodu izbora ili povreda prava na život?«

a liječnici koji odlučuju moraju potražiti mišljenje i savjet barem još jednog neovisnog liječnika kako bi se utvrdilo ispunjava li pacijent sve kriterije.¹³

U Belgiji su legalizirani eutanazija i potpomognuto samoubojstvo, nema dobne granice za podnijeti zahtjev za eutanazijom, djeca moraju imati neizlječivu bolest, a drugi uvjeti su nepodnošljiva psihička ili fizička patnja.¹⁴ Ako pacijent nije smrtno bolestan čeka se mjesec dana prije nego što se može provesti eutanazija.

Švicarska je legalizirala potpomognuto samoubojstvo, ali ne i eutanaziju. Koja je razlika? Kod potpomognutog samoubojstva liječnik na raspolaganje daje osobi/bolesniku sredstvo kojim će si okončati život ili mu pomogne savjetom. *Dignitas* je neprofitna organizacija koja svojim članovima osigurava pomoć u samoubojstvu koktelom barbiturata. Osobe moraju biti u terminalnoj fazi bolesti ili to može biti i relativno zdrav čovjek koji smatra da njegov život više nije vrijedan življenja.¹⁵ Iako je legalizirano, potpomognuto samoubojstvo se smatra protuzakonitim ako je motivacija „sebična“ npr. ako je onaj tko pomaže u smrti nasljednik ili ako ne želi preuzeti teret brige o bolesnoj osobi. U 2018. godini 221 osoba otišla je u kliniku *Dignitas* u Švicarskoj radi potpomognutog samoubojstva; 39,3% iz Njemačke, 14,7% iz Francuske i 11% iz Velike Britanije. Prema kampanji za dostojanstvo u umiranju, po jedan Britanac svakih osam dana putuje u *Dignitas* po pomoć pri samoubojstvu. Oko 1.5% švicarskih smrti rezultat je potpomognutog samoubojstva.¹⁶

Ostale zemlje u kojima je legalizirana eutanazija ili potpomognuto samoubojstvo su Luksemburg, Kanada, Španjolska koja je legalizirala u 2021. da ljudi u određenim okolnostima mogu okončati život. Punoljetna osoba mora biti španjolski državljanin ili legalni stanovnik, te mora podnijeti zahtjev dvaput u pisanom obliku. Potpomognuto samoubojstvo je u Španjolskoj bilo kažnjavano s do deset godina zatvora prije legalizacije 2021. godine. Tu su i Kolumbija, Australija, SAD i od 2020. Novi Zeland. U Francuskoj je dopuštena palijativna sedacija, u kojoj netko može zatražiti duboku sedaciju dok ne umre, ali asistirano umiranje nije. U travnju 2021. u francuskom parlamentu blokiran je prijedlog za legalizaciju potpomognutog umiranja za osobe s neizlječivim bolestima. Ni predsjednik Emmanuel Macron ni njegova vlada nisu se uključili u raspravu, iako je France 24 izvijestio kako je Macron 2017. rekao: „Ja sam želim odabrati kraj svog života.“¹⁷

¹³ »Još jedna država legalizirala eutanaziju. Treba li i Hrvatska?«, *IndexHR* (8. 11. 2021.). Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/jos-jedna-drzava-legalizirala-eutanaziju- treba-li-i-hrvatska/2316567.aspx> (pristupljeno: 8. 9. 2022.).

¹⁴ Pavić N. »Eutanazija – pravo na slobodu izbora ili povreda prava na život?«

¹⁵ Pavić N. »Eutanazija – pravo na slobodu izbora ili povreda prava na život?«

¹⁶ »Još jedna država legalizirala eutanaziju. Treba li i Hrvatska?«

¹⁷ »Još jedna država legalizirala eutanaziju. Treba li i Hrvatska?«

3.3. Argumenti za i protiv eutanazije

Nargus Ebrahimi je naveo nekoliko razloga za i protiv eutanazije. Prvi je argument koji se temelji na pravima. Zastupnici eutanazije tvrde da pacijent ima pravo donijeti odluku o tome kada i kako će umrijeti na temelju načela i autonomije, tj. Svako ima pravo donositi odluke koje se odnose na njegov život dok god to ne uzrokuje štetu drugima. Povezuju pojam autonomije sa pravom pojedinca da kontrolira svoje tijelo čak i kada je u pitanju smrt. Također zalažu se za pravo na smrt. Za drugi argument navodi dobročinstvo tj. milosrđe. Oslobođanje čovjeka od života, boli i patnje će načiniti više koristi nego štete. Zagovornici eutanazije izražavaju stajalište da temeljne moralne vrijednosti društva, suosjećanje i milosrđe, zahtijevaju da se niti jednom pacijentu ne dopusti nepodnošljiva patnja, a ubojstvo iz milosrđa treba biti dopušteno. Kao treći argument navodi da aktivna eutanazija nije ništa gora od pasivne eutanazije (uskraćivanje medicinske pomoći i tretmana koji rezultiraju smrću), te da bi aktivna eutanazija trebala biti dopuštena baš kao i pasivna.¹⁸

Što se tiče argumenata protiv eutanazije navodi svetost života. Taj argument se najčešće temelji na vjerskoj osnovi gdje se smatra da je život dar od Boga i da je Bog jedini koji može podariti život i uzrokovat smrt. Ukraćivanje ili povlačenje liječničkog tretmana je dozvoljeno jedino kada je isto uzaludno jer se to smatra dopuštanjem prirodne smrti. Eutanazija je ubojstvo. Osobe koje su protiv eutanazije navode kako je ista ubojstvo bez obzira na pristanak pacijenata. I kao treći argument navodi zlouporabu autonomije i ljudskih prava. Iako zagovornici eutanazije autonomiju koristi kao argument u svoju korist, također to rade i protivnici eutanazije. Navode kako su ti zahtjevi rijetko kad autonomni budući da je većina pacijenata neizlječivo bolesna, te nisu razumna za donošenje takve odluke. Često se tvrdi da se bol i patnja koju pacijenti doživljavaju mogu ublažiti davanjem odgovarajuće palijativne skrbi, što eutanaziju čini uzaludnom mjerom. Uz to navodi još nekoliko argumenata a to je odnos liječnika i pacijenta u kojem izvršenje eutanazije narušava povjerenje koje je izgrađeno u takvom odnosu i da eutanazija „uništava“ ciljeve i svrhu liječničke profesije. Također navodi da se osobe koje su teško bolesne i proživljavaju veliku patnju i plaćaju skupa liječenja može lako obmanuti da je eutanazija bolje rješenje.¹⁹

¹⁸ Ebrahimi N., »The ethics of euthanasia«, *Australian Medical Student Journal* (24. 5. 2012.). Dostupno na: <https://www.amsj.org/archives/2066> (pristupljeno 22. 9. 2022.).

¹⁹ Ibid.

4. PRIMJER I KRITIKA PRIMJERA SMITHA I JONESA

U svom djelu „Active and Passive Euthanasia“ iz 1975. godine James Rachels navodi kako ne postoji moralna razlika između pasivne i aktivne eutanazije, iako „*American Medical Association*“ čin pasive eutanazije nije izričito zabranjen, dok je aktivna eutanazija zabranjena.

Stav koji je iznesen a AMA prihvaća glasi: „Namjeran prekid života jednog ljudskog bića od strane drugog – usmrćivanje iz milosrđa – nalazi se u suprotnosti sa stajalištem medicinske struke i u suprotnosti s načelima Američkog medicinskog udruženja. Završetak postupka izvanrednog oživljavanja znači produžiti život tijela kada postoji nepobitan dokaz da je biološka smrt neizbježna, a to je odluka bolesnika i/ili njegove uže obitelji. Savjet i mišljenje liječnika trebaju biti na raspolaganju bolesniku i/ili njegovoj užoj obitelji.“²⁰

Rachles odbacuje takvo učenje koje razlikuje pasivnu i aktivnu eutanaziju, te iznosi tri argumenta, no za nas je bitan drugi koji glasi „učenje AMA vodi prema moralnim odlukama koje proizlaze iz nebitnih pretpostavki.“

Kako bi potkrijepio svoj drugi argument dolazimo do hipotetskog primjera Smitha i Jonesa.

I Smith i Jones će naslijediti bogatstvo ako dođe do smrti njihovog šestogodišnjeg nećaka. Prvi slučaj je da Smith ulazi u kupaonicu dok se šestogodišnjak kupa i utapa ga u kadi, dij je cijelu situaciju prikazao kasnije kao nesretan slučaj. U drugom slučaju Jones ulazi u kupaonicu s namjerom da ubije šestogodišnjaka, isto kao i Smith, no dijete se u tom trenutku već utapalo, jer se poskliznulo, udarilo glavom i palo licem u vodu. Jones stoji sa strane, spreman utopiti dječaka u slučaju da podigne glavu iz vode, ali to se nije dogodilo i dječak se utopio. I u prvom i u drugom slučaju ciljevi su isti – smrt nećaka zbog nasljeđa, razlika je jedino u tome što Smith svoj cilj ostvaruje djelovanjem a Jones propuštanjem. Međutim, bez obzira na djelovanje i propuštanje, oba čina izazivaju jednaku osudu.²¹

Iako na ovom primjeru možemo vidjeti na nema velike razlike između djelovanja i ne djelovanja, ovaj primjer nije dovoljno dobar da se aktivna i pasivna eutanazija svedu pod jedno, te tu nastaje utilitaristička kritika koju je iznio američki filozof Tom. L. Beauchamp. On ističe kako primjer Smitha i Jonesa nije primjenjiv na slučajeve eutanazije i ne doprinosi zaključku da je razlika između aktivne i pasivne eutanazije uvijek moralno nebitna, te navodi kako AMA smatra opravdanim postupke koji su povezani s prekidom liječenja, dok su neopravdani oni

²⁰ Đidara R. »Beauchampova kritika Rachelsovog učenja o razlici između aktivne i pasivne eutanazije« *Scopus*, 13 (2014) 26, str. 149–163, ovdje str. 151, 152. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/120424> (pristupljeno: 10. 9. 2022.).

²¹ Ibid., str. 154, 155.

postupci koji usmrćuju pacijenta. Iako proizlazi da je postupak pasivne eutanazije opravdan, a postupak aktivne eutanazije nije, Beauchamp naglašava kako to ne znači da su postupci opravdani jer su pasivni, odnosno neopravdani jer su aktivni. Primjer sa Smithom i Jonesom dodaje da je njihova motivacija u oba slučaja jednako pogrešna jer je dužnost očuvanja života jednaka dužnosti ne oduzimanja života. Razlog tome nalazi u jednakom stupnju moralne odgovornosti, što nije slučaj kod Rachelsa, te smatra kako je razlika između pasivne i aktivne eutanazije prihvatljiva i neophodna.²²

4.1. Etičke teorije i eutanazija

Konzekvencijalizam je stajalište prema kojem su primarne posljedice naših postupaka. U tim posljedicama je utemeljena sva etička i morala vrijednost našeg djelovanja, karakternih osobina i svega ostalog što se može etički vrednovati. Naše djelovanje, karakterne osobine, poštivanje ili ne poštivanje pravila – sve se svodi na to kakve su posljedice. Vrijedi li nam ponašanje u skladu s pravilima ako nije dovelo do dobrih posljedica, ili pak razvijanje određenih karakternih osobina ako ni one nisu dovele do dobrih posljedica. Postavlja se pitanje kako znati jesu li posljedice dobre ili loše, kako ih vrednovati, tj. koje posljedice su dobre a koje ne i što je to što ih određuje takvima? Najjednostavniji i najpoznatiji odgovor na ovo pitanje predstavlja utilitarizam.²³

Prema utilitarizmu, jedino što je po sebi dobro jest sreća, sve ostalo dobro je samo u mjeri u kojoj vodi sreći. Jedino što je po sebi loše jest bol ili patnja, sve ostalo loše je samo u mjeri u kojoj dovodi do boli ili patnje. Klasični utilitarist djelovanje smatra ispravnim ukoliko ono proizvodi jednaku ili veću sreću sviju pogođenih tim djelovanjem.²⁴

Izraz deontologija u doslovnom prijevodu značio znanost o dužnosti. Označava etičku teoriju koja je primarno ili čak isključivo zasnovana na dužnostima. Ideja da postoje dužnosti duboko je ukorijenjena u našem razmišljanju i ponašanju; uvjereni smo da postoje stvari koje naprosto moramo učiniti, sviđale nam se one ili ne, bile one u našem interesu ili ne.²⁵

Poanta konzekvencijalizma je da posljedice donose dobro, u tom slučaju možemo reći da ide u prilog eutanaziji. Ako je posljedica eutanazije smrt, a smrt osobi odnosi patnju i bol, možemo smatrati da joj donosi dobro.

²² Ibid., str. 155.

²³ Berčić B., *Filozofija: sažeto e-izdanje*, Ibis grafika, Zagreb 2012., str. 131.

²⁴ Đidara R. »Beauchampova kritika Rachelsovog učenja o razlici između aktivne i pasivne eutanazije«, str. 155.

²⁵ Berčić B., *Filozofija*, str. 136.

Što se tiče utilitarizma, prema klasičnim utilitaristima koji smatraju da je ispravno djelovanje ukoliko ono proizvodi jednaku ili veću sreću sviju pogođenim tim djelovanjem, isti ne ide u prilog eutanaziji. Iako osobi koja je eutanazirana odnosi patnju i bol i samim time donosi sreću, ostalima pogođenim time (uglavnom bližnjima), donosi patnju i bol (osim u slučajevima kada je u pitanju nekakva korist (npr. u slučaju Smitha i Jonesa). Sa stajališta utilitarizma zadovoljstva gdje ono što je dobro je zadovoljstvo, a ono loše bol, utilitarizma preferencija koji kaže da je dobro ispuniti/zadovoljiti nečije želje a loše onemogućiti ih eutanazija je prihvatljiva.

Deontologija s druge strane se protivi eutanaziji. Tu se ipak u obzir uzimaju pravila i dužnosti a ne samo krajnji ishod kao što je slučaj kod konzekvencionalizma. Dužnost liječnika je spašavanje ljudskih života i samim time se deontologija protivi izvršavanju eutanazije, bila ona aktivna ili pasivna.

5. ZAKLJUČAK

Zašto je pitanje eutanazije kontroverzno? Ako zanemarimo podjelu same eutanazije dolazimo do najvećeg problema, a to je da je svrha bolnice i liječnika spašavanje ljudskih života dok se ovdje ipak radi u pomoći pri okončanju života. Svi ljudi su suočeni sa smrću kad – tad, nekad svjesno i svojevrijedno, a nekada ipak protiv svoje volje. Na smrt se uvijek gleda kao na lošu stvar jer dolazi do prekida života za koji mi znamo, a ne znamo što i čeka li nas uopće išta kada život bude gotov. Također tu je nezaobilazno pitanje pravo na smrt, osoba koja je spremna napustiti i ne želi više živjeti ovaj život ima pravo tražiti da se taj život okonča. Nekim ljudima smrt je najveći strah, dok ljudima koji se odluče za takav „potez“ je zapravo život strah i patnja, a smrt spas od toga.

Liječnička zakletva, liječnička praksa, temeljno ljudsko pravo na život, dužnost pomaganja drugima – sve su to problemi na koje nailazimo spominjući eutanaziju, međutim, ljudske želje, pravo na smrt, težnja za okončanjem boli i patnje ipak idu u prilog eutanaziji.

Svaki ljudski život je vrijedan, kakav god on bio, no je li on uistinu vrijedan ako osoba nije željna življenja? Ako je naša moralna dužnost spasiti nekome život, učiniti ga boljim ako je to moguće, učiniti sve u našoj moći da otklonimo patnju i bol i iznjedrimo dobro, nije li onda isto tako naša dužnost poštivati tuđe želje ako donose dobro, lišiti ih boli i patnje.

Smatram kako treba poštivati ljudsku autonomiju i pravo na smrt, ali da bi sve zemlje koje legaliziraju bilo kakav oblik eutanazije ili potpomognutog samoubojstva trebala imati nekakve

norme kada i kojim slučajevima se mogu provoditi, jer bi stopa smrtnosti eutanazijom znatno porasla bez takvih ograničenja.

Svaki čovjek ima pravo na smrt jednako kao što ima pravo na život, no u nekim slučajevima ipak treba dati vremena (uvijek postoje iznimke npr. neizlječiva bolest, nepodnošljiva tjelesna i psihička bol) da osoba promisli o tome, potraži pomoć ako se radi o psihičkim razlozima, te pokuša iz te patnje učiniti nešto dobro, bolje od života - kao što je primjer u Belgiji da ako osoba nije smrtno bolesna čeka se mjesec dana prije provođenja eutanazije.

6. LITERATURA

Berčić, Boran (2012). *Filozofija: sažeto e-izdanje*. Ibis grafika: Zagreb.

Draft Committee (2008). *The Universal Declaration of Human Rights*. Australia: Allen & Unwin.

Đidara, Robert. "Beauchampova kritika Rachelsovog učenja o razlici između aktivne i pasivne eutanazije." *Scopus*, vol. XIII, br. 26, 2014, str. 149-163. <https://hrcak.srce.hr/120424>. Datum pristupa: 22. 9. 2022.

Ebrahimi, Nargus (2012). *The ethics of euthanasia*. Australian Medical Student Journal. Dostupno na: <https://www.amsj.org/archives/2066>. Datum pristupa: 22. 9. 2022.

Hrvatska enciklopedija: *eutanazija* (<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18670>). Datum pristupa: 9. 9. 2022.

Indeks Vijesti »Još jedna država legalizirala eutanaziju. Treba li i Hrvatska?«, *IndexHR* (8. 11. 2021.). Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/jos-jedna-drzava-legalizirala-eutanaziju-treba-li-i-hrvatska/2316567.aspx> (pristupljeno: 8. 9. 2022.).

Jarić Dauenhauer, Nenad. Index vijesti, »Bivši dekan teologije otvoreno za Index govori kako se preobratio: "Prvo sam napustio vjeru, a sad i Hrvatsku"«, *IndexHR* (4. 2. 2018.). Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/bivsi-dekan-teologije-prvo-sam-napustio-vjeru-a-sad-napustam-i-hrvatsku/1022940.aspx> (pristupljeno: 9. 9. 2022.).

Pavić N. »Eutanazija – pravo na slobodu izbora ili povreda prava na život?«. Dostupno na: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjU8rK-mab6AhWJ26QKHTWMC4YQFnoECAQQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.pravos>

.unios.hr%2Fdownload%2Fusljp-materijal-

3.pptx&usg=AOvVaw0P9UIVxXJLdopeqLbsBPRB (pristupljeno 8. 9. 2022.).

Porobija Ž. »Moje pravo na život znači i moje pravo na smrt«, *autograf.hr* (23. 12. 2019.).

Dostupno na: <https://www.autograf.hr/moje-pravo-na-zivot-znaci-i-moje-pravo-na-smrt/> (pristupljeno 6. 9. 2022.).

Šeparović, Zvonimir. "Bioetika, pravo na život i medicina." *Socijalna ekologija*, vol. 6, br. 4, 1997, str. 439-445. <https://hrcak.srce.hr/141547>. Datum pristupa: 6.09.2022.

Turković, Ksenija, et al. "Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo – etičke dileme kriminalne politike." *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 17, br. 1, 2010, str. 223-246. <https://hrcak.srce.hr/89859>. Datum pristupa: 22.09.2022.

Sažetak

Pravo na život je temeljno pravo čovjeka, ono je apsolutno i u hijerarhiji ljudskih prava, nalazi se iznad svih ostalih prava. Pravo na smrt je pravo čovjeka da okonča svoj život samoubojstvom ili dobrovoljnom eutanazijom. Eutanazija je tzv. ubojstvo iz samilosti i dijelimo je na aktivnu i pasivnu, dobrovoljnu i nedobrovoljnu. Određeni oblici eutanazije ili potpomognuto samoubojstvo je trenutno legalizirano u manjini zemalja u svijetu kao što su Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Švicarska, Australija, Novi Zeland, Kanada, Španjolska, dok je u Francuskoj dopuštena palijativna sedacija. Argumenti koji se navode u prilog eutanazije su autonomija, milosrđe, dok su argumenti protiv svetost života, zlouporaba autonomije, odnos liječnika i pacijenta. Etičke teorije koje idu u prilog eutanazije mogu se smatrati konzekvencionalizam, utilitarizam zadovoljstva i utilitarizam preferencija, dok se deontologija strogo protivi eutanaziji.

Ključne riječi: pravo na život, pravo na smrt, eutanazija

Abstract

The right to life is a fundamental human right, it is absolute and in the hierarchy of human rights, it is above all other rights. The right to die is the right of a person to end his life by suicide or voluntary euthanasia. Euthanasia is the so-called mercy killing and we divide it into active and passive, voluntary and involuntary. Certain forms of euthanasia or assisted suicide are currently legalized in a minority of countries in the world such as the Netherlands, Belgium, Luxembourg, Switzerland, Australia, New Zealand, Canada, Spain, while palliative sedation is allowed in France. The arguments given in favor of euthanasia are autonomy, mercy, while the arguments against are sanctity of life, abuse of autonomy, doctor-patient relationship. Ethical theories that favour euthanasia can be considered consequentialism, pleasure utilitarianism, and preference utilitarianism, while deontology strictly opposes euthanasia.

Keywords: right to life, right to die, euthanasia

Obrazac A.Č.

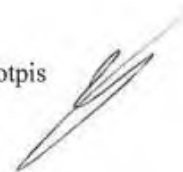
SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja NATEA LJUBIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce FILOZOFIJE, POVIJESNI UMJETNOSTI, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 28.09.2022.

Potpis

OBRAZAC I.P.

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU**

STUDENT/ICA	MATEA LJUBIĆ
NASLOV RADA	PRAVO NA SMRT U KONTEKSTU ETIČKIH TEORIJA
VRSTA RADA	ZAVRŠNI RAD
ZNANSTVENO PODRUČJE	HUMANISTIČKE ZNANOSTI
ZNANSTVENO POLJE	FILIZOFIJA
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	izv. prof. dr. sc. MARITA BRČIĆ- KULIĆ
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. 2. 3.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uredenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

a.) u otvorenom pristupu

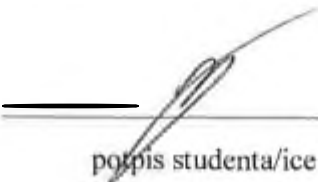
b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

29.09.2022.

mjesto, datum

potpis studenta/ice

